

Mürsel İrvanlı
Yazıcı-publisist,
M. Qorki adına
Beynəlxalq
mükafat laureatı
Gəncə şəhəri

MAARİF PƏRVƏR MƏMMƏD TAĞI SIDOİNİN MƏSƏLİ

1 8904-cü ildə Naxçıvan şəhərində yeni açıldı məktəb (Məktəbi-Tərbiye) Ana dili dərslərinə tədris edən M.T.Sidqi 1902-ci ildə quaterniyaya gedil müvəffəqiyətlə imtahan verərək mülliimlik attestatı alır. Belə bir catin şəraitdə Sidqi təsis etdiyi "Tərbiye" (1897-ci ildən "Rus-tatar") məktəbində ana dili mülliim saxlanılır.

Onu da qeyd edək ki, Sıdıqı göstərlər fezylərlər və Ordubadın devəl olunması ilə eləqədar o, 1900-cü ilin iyul ayında Ordubad şəhərində açılmışa nəzərdə tutulmuş Rus-tatar məktəbini deyiləniləri haqqda İravan quberniyasında Xalq məktəbləri müdiriyetinə xahişname gəndərmişdir.

Bunu bilen İl Kəlbəli xan oğlu, Naxçıvan şəhər başçısı və "Məktəbi-Tərbiye"nin fezyləri nezaretiçi Cəfərqulu xan Naxçıvanı 19 avqust 1900-cü il tarixdə İravan quberniyası Xalq Məktəblərinin inspektoruna canablarına gəndərdiyi məktəbündə yazır: "Aldığım məlumatlara görə Naxçıvan Rus-tatar məktəbinin mülliimi Məşədi Tağı Ordubadın da aplaçaq rus-tatar məktəbine deyilidir.

Siz Hezərlerin nezərinə çatdırmağı özüne bərc hesab edirəm ki, Naxçıvanı yeni açılmış Rus-tatar (Tərbiye) məktəbi yalnız ad çəkilən mülliimlərin seyər hesabına mövcuddur, hansını ki, sağlırlar deməyə ve onları rus məktəblerinə hazırlamağa böyük bacarığı vardır. Mülliim Seferova Naxçıvan şəhəri tərəfindən idə 500 manat məvacib əndənlər. Ad çəkilən məktəb hele tam formallaşmayıb. Əgər Seferov Ordubad şəhərini keçirlərse, onda bu məktəbi bağlanımaq təhlükəsi gözliyər. Naxçıvanı rus-tatar məktəbi tam məkmənledikdən sonra Seferov başqa yere keçirilə bilər.

Yuxarıdakılardan nezərinə çatdırıraq, xahiş edirəm Məşədi Tağı Seferovun Naxçıvan rus-tatar məktəbində saxlanışını xahişini redd etməyəniz.

Naxçıvan şəhər başçısı Cəfərqulu xan Naxçıvanı".

Sıdıqının bilavasitə məktəbdən uzaqlaşmışlığını isteyen, Sıdıqının məktəbinin müdiriyyiyyindən azad edildikdən sonra məktəbə müdürülik edən Əlekber Süleymanov 27 avqust 1900-cü il tarixdə İravan quberniyası Xalq Məktəbləri Inspektoruna gəndərdiyi rapportunda ise bəlli yazar: "Menin nezərimdə olan məktəbin tatar mülliimi Məşədi Tağı Seferov Siz Hezərlerin müraciət edək onu Ordubad şəhərindən təhsil ilinin başlangıcında açılması nezərdə tutulan rus-tatar məktəbini keçirməsi haqqda İravan quberniyası Xalq Məktəblərinin inspektoruna yaziçı xahişnamesinin idarəməsi haqqda 2 sentyabr 1900-cü il tarixdə bir xahişname göndər: "Ordubadda açılımış yeni rus-tatar məktəbini keçirmək istediyim Sıze bildirdim. Siz Hezərlerində xahiş edirəm ki, 27 iyul 1900-cü il tarixi cəvərləmədən Sıdıqı yaşıdır. Bunu da qeyd edim ki, mene rəs dillənin tədrisində köməklik etsin və ona illik 400 manat məvacib verilisin. Qalan 100 manatın 50

manatı kitabxanaya və 50 manatı ise deftərxana ləvazimatına xərclənsin.

Məktəbin nezaretiçi Ə.Süleymanov

Bu dövrde Sıdıqının böyük nüfus sahibi olduğunu gören ordubadlılar Ordubad şəhər stansiyasında xahiş edirlər ki, Sıdıqı Ordubadda qaytarılsınlar.

Ordubadda alan resmi təlqərlərdən birinde yazılmışdır: "Ordubad şəhər məsuləmənin cəmiyyətinin 5 fevral 1900-cü il qərarına esasən 1 sentyabr 1900-cü il tarixdən Ordubadda başqa bir rus-tatar məktəbi təsis olunmuşdur.

Cəmiyyətin üzvülarından Hacı Məmməd Hacı Abdulla oğlu Quliyev, Məşədi Sadiq Cabbar oğlu İbəl məktəbinin saxlanması üçün lazımi qələm verəcəklərinin hədələrinə gəlməsi təsdi.

Mülliimlərin seçilməsi işi cəmiyyətin xüsusi iclasında şəhərin məsuləmənin dillini təsdi si Sıza təsdi.

Əlahezər, Ordubad şəhər məsuləmənin cəmiyyətinin bu xoş arzusunu size çatdırmaq, öz tərəfləndim eminim ki, doğma şəhərimizin genc nəsilin məraflanmasına Sız tərəfindən xidmət göstərilməsinə etiraz etməyeksiniz.

Cəmiyyət məsuləfi xahiş edirəm qələm verəcəklərinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.

Şəhərin məsuləməsi cəmiyyətinin eyni qələmverməsi.